

Inhoud

Introductietekst 'Je liefhebbende Vincent'	3
Muurtekst: Broederliefde	3
Brief van Vincent aan Theo, Den Haag, 29 september 1872	3
Brief van Theo aan Vincent, met daarop het antwoord van Vincent aan Theo Parijs, 5 januari 1882 en Den Haag, 8 of 9 januari 1882.....	3
Brief van Theo aan Vincent, met daarop het antwoord van Vincent aan Theo Parijs, 5 januari 1882 en Den Haag, 8 of 9 januari 1882.....	3
Vincent van Gogh (1853-1890), Kweeperen, citroenen, peren en druiven, 1887.....	3
Brief van Theo aan Vincent, Parijs, 30 juni en 1 juli 1890.....	4
Muurtekst: Een nieuwe bestemming.....	4
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van werkende figuren en interieurstudies, Etten, midden september 1881.....	4
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van stilleven en Scheveningse vrouwen Den Haag, c. 18 december 1881	4
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van palet en strand met perspectiefraam Den Haag, 5 augustus 1882	4
Vincent van Gogh (1853-1890), Landschap met overhangende bomen, 1883	4
Muurtekst: Het echte leven	5
Vincent van Gogh (1853-1890), Soepuitdeling in een volksgaarkeuken, 1883	5
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van Onkruidverbrander en Boerderij, Nieuw Amsterdam, c. 22 oktober 1883	5
Brief van Vincent aan Theo met schets van De aardappeleters Nuenen, 9 april 1885	5
Brief van Vincent aan Theo en envelop met schets van figuren Den Haag, c. 2 maart 1883.....	5
Brief van Vincent aan Theo met schets van Vogelnest, Nuenen, 4 oktober 1885	5
Brief van Vincent aan Theo met schets van Man die een eg trekt, Nieuw Amsterdam, 28 oktober 1883	5
Muurtekst: Grote dromen	6
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van Boerderij in een korenveld en Veld met irissen bij Arles Arles, 12 mei 1888	6
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van drie boomgaarden en Bloeiend perenboompje Arles, c. 13 april 1888.....	6
Brief van Vincent aan Eugène Boch met schetsen van De tuin van de dichter en Sterrennacht boven de Rhône, Arles, 2 oktober 1888	6
Brief van Vincent aan Eugène Boch met schetsen van De tuin van de dichter en	6
Sterrennacht boven de Rhône Arles, 2 oktober 1888	6

Schets van De slaapkamer, meegestuurd met brief aan Theo Arles, 16 oktober 1888	7
Brief van Vincent aan Theo met schets van De zaaier, Arles, c. 21 november 1888.....	7
Brief van Vincent aan Theo met schets van Stilleven met koffiepote Arles, c. 20 mei 1888	7
Brief van Vincent van Gogh en Paul Gauguin aan Emile Bernard, Arles, 1 of 2 november 1888 ...	7
Brief van Vincent aan Theo, geschreven op een envelop Arles, 19 maart 1889	7
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van Zaaier en Geploegd veld met boom Arles, 27 of 28 oktober 1888.....	7
Muurtekst: Op zoek naar balans.....	8
Brief van Vincent aan Theo met schets van Veld met een ploeger Saint-Rémy-de-Provence, c. 2 september 1889.....	8
Brief van Vincent aan Theo met schets van De opwekking van Lazarus (naar Rembrandt), Saint-Rémy-de-Provence, c. 2 mei 1890	8
Brief van Vincent aan Paul Gauguin met schetsen van Weg met een cipres en een ster en Korenaren, Auvers-sur-Oise, c. 17 juni 1890	8
Brief van Vincent aan Theo met schets van Portret van Dr Gachet, Auvers-sur-Oise, 3 juni 1890	8
Brief van Vincent aan Theo met schetsen van De tuin van Daubigny, Korenvelden en.....	8
Hutten, Auvers-sur-Oise, 23 juli 1890.....	9
Brief van Vincent aan Theo met schets van drie penselen Saint-Rémy-de-Provence, ...	9
tussen c. 31 mei-c. 6 juni 1889.....	9
Brief van Vincent aan Theo en Jo van Gogh-Bonger met schetsen van een portret en twee landschappen, Auvers-sur-Oise, 2 juli 1890.....	9
Brief van Vincent aan Willemien van Gogh met schetsen van De Arlésienne en een schilderij van Puvis de Chavannes, Auvers-sur-Oise, 5 juni 1890	9
Vitrine: Dierbare brieven	9
Brief ingezonden door Veronica, Verenigde Staten, 2017	9
Brief ingezonden door Endrit, Kosovo, 2009	10
Brief ingezonden door Lisa, Verenigde Staten, 1994.....	10
Brief ingezonden door Mirac, Turkije, 2002	10
Brief ingezonden door Galia, Israël, 1982.....	10
Brieven ingezonden door Mirjam, Nederland, jaren 90	10
Zelf schrijven	10

Introductietekst 'Je liefhebbende Vincent'

Amsterdam, oktober

Beste bezoekers,

Vincent van Gogh is beroemd om zijn schilderijen en tekeningen, maar hij schreef ook honderden prachtige brieven. Wanneer je deze brieven leest kom je heel dicht bij Vincent, bij zijn ideeën en gevoelens. We hebben Van Goghs mooiste brieven voor je verzameld.

Mooi vanwege de kleine tekeningen die hij erin maakte en die we laten zien met de kunstwerken waarbij ze horen. Mooi ook vanwege de aangrijpende manier waarop hij schreef over persoonlijke ervaringen en emoties die voor iedereen herkenbaar zijn. Laat je meeslepen door Van Goghs Vincents brieven. Ze zijn hier te lezen én te beluisteren.

Tot snel weerziens,

namens het tentoonstellingsteam,

Nienke Bakker (conservator)

Ann Blokland (educator)

Muurtekst: Broederliefde

De sterke band tussen Vincent en zijn vier jaar jongere broer Theo is de basis van hun briefwisseling. De broers zijn van jongs af aan heel hecht. Al zijn er soms ruzies, verwijten en onbegrip, ze delen de liefde voor de kunst en hebben een nooit aflatend vertrouwen in elkaar. Theo bewaart Vincents brieven met zorg, het zijn er ruim 650.

Vincent ziet zijn kunstenaarschap als een gezamenlijke onderneming en betreft Theo bij al zijn plannen. Naast een gesprekspartner op artistiek gebied is Theo ook zijn vertrouweling in familie zaken en liefdesperikelen. En andersom is Vincent onmisbaar voor Theo: 'Gij weet het nietwaar, hoeveel hij voor mij was en dat wat er voor goeds in mij zijn kan, door hem werd gekweekt en aangemoedigd,' schrijft Theo in 1889 aan zijn verloofde Jo.

Brief van Vincent aan Theo, Den Haag, 29 september 1872

In de vroegst bewaarde brief schrijft de 19-jarige Vincent aan Theo, die bij hem heeft gelogeerd in Den Haag: 'Ik heb je de eerste dagen gemist & het was mij vreemd je niet te vinden als ik s'middags t'huis kwam'. Uit de afsluiting 'je liefh[ebende] Vincent' spreekt hun hechte band. Later ondertekent hij meestal zijn brieven met 't. à t. (tout à toi, geheel de jouwe), Vincent'.

Brief van Theo aan Vincent, met daarop het antwoord van Vincent aan Theo Parijs, 5 januari 1882 en Den Haag, 8 of 9 januari 1882

'Gij moet niet denken dat ik den brief terug stuur om te beleedigen maar ik vind dit de kortste manier om er duidelijk op te antwoorden.' Geïrriteerd begint Vincent zijn antwoord op een brief van Theo, die hem heeft aangesproken op zijn gedrag tegenover hun ouders. Wegens tijdgebrek ('ik wacht nog model vandaag') schrijft hij zijn tegenargumenten - genummerd van 1 t/m 12 - direct op Theo's brief.

Brief van Theo aan Vincent, met daarop het antwoord van Vincent aan Theo Parijs, 5 januari 1882 en Den Haag, 8 of 9 januari 1882

Op Theo's 'Ik begrijp je niet', reageert Vincent met 11/: 'Gij zegt "ik begrijp je niet". Nu dat geloof ik graag want schrijven is eigenlijk maar een beroerd middel om elkaar dingen begrijpelijk te maken. En het kost veel tijd en gij en ik hebben toch al veel te doen. Maar we moeten maar wat geduld hebben met elkaar totdat we elkaar weer eens zien en spreken.'

Vincent van Gogh (1853-1890), Kweeperen, citroenen, peren en druiven, 1887

Theo ontvangt niet alleen heel veel brieven van Vincent, maar ook de schilderijen en tekeningen die hij maakt. Vincent hoopt dat Theo ze kan verkopen. Dit stralend gele stilleven met beschilderde lijst is een cadeau 'à mon frère Theo' (voor mijn broer Theo),

zoals in de linkeronderhoek valt te lezen. Met 'Waarde Theo' of 'Mijn waarde broer' begint Vincent altijd zijn brieven aan Theo.

Brief van Theo aan Vincent, Parijs, 30 juni en 1 juli 1890

In deze voor hem ongebruikelijk lange en persoonlijke brief stort Theo zijn hart uit bij zijn broer. Hij en zijn vrouw maken zich zorgen om de gezondheid van hun zoontje, en Theo heeft problemen met zijn werkgever. Maar Vincent moet zich vooral niet ongerust maken: 'weet dat het mij het meeste genoegen doet als jij het goed maakt en als jij bezig bent met je werk, dat prachtig is.'

Muurtekst: Een nieuwe bestemming

Op zijn 27ste bevindt Vincent zich op een dieptepunt. Hij heeft al een hele reeks banen achter de rug, maar telkens lopen ze op niets uit. Wanneer hij – op aanraden van Theo – in 1880 voor het kunstenaarschap kiest, stort hij zich daar vol overtuiging in. Maar het is geen gemakkelijke weg. Theo, die als kunsthandelaar werkt in Parijs, neemt al snel de kosten voor Vincents levensonderhoud op zich. In ruil voor een maandelijkse toelage stuurt Vincent hem zijn kunstwerken. Daarmee intensiveert ook hun briefwisseling: Vincent moet voortaan op gezette tijden de ontvangst van het geld bevestigen en Theo op de hoogte houden van zijn vorderingen. In de brieven schetst hij het werk waarmee hij bezig is en schrijft hij hoe hij zich het vak eigen maakt.

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van werkende figuren en interieurstudies, Etten, midden september 1881

Als Vincent eenmaal voor het kunstenaarschap heeft gekozen, wijdt hij zich vol vuur aan het tekenen. Hij woont vanaf 1881 weer bij zijn ouders, in het Brabantse dorp Etten, en laat boeren uit de buurt poseren om zich te oefenen in de weergave van werkende figuren. 'Spitters, zaaiers, ploegers, mannen & vrouwen moet ik nu onophoudelijk teekenen', schrijft hij. Hij voegt de daad bij het woord en maakt maar liefst twaalf schetsen in zijn brief.

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van stillevens en Scheveningse vrouwen Den Haag, c. 18 december 1881

Vanuit Etten gaat Vincent naar Den Haag om les te nemen bij zijn aangetrouwde neef, de succesvolle schilder Anton Mauve. Onder diens toezien oog maakt hij aquarellen van Scheveningse vrouwen en schildert hij zijn eerste stillevens, die hij voor Theo schetst in deze brief. 'Ik geloof wel dat ik beter zal kunnen vorderen nu naarmate ik nu eens iets praktisch over kleur & penseelsbehandeling heb gehoord,' constateert hij tevreden.

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van palet en strand met perspectiefraam Den Haag, 5 augustus 1882

In deze brief vertelt Vincent wat hij allemaal heeft gekocht om buiten te werken: een waternverfdoos, penselen en een flinke voorraad olieverf in verschillende kleuren, die hij opnoemt in een schets van zijn palet. 'Dit is geloof ik een praktisch palet, met gezonde kleuren.' Ook tekent hij een perspectiefraam, een hulpmiddel dat hij in de duinen kan gebruiken om de compositie goed in beeld te brengen. Het zeegezicht hiernaast schildert hij een paar weken later vanaf het duin.

Vincent van Gogh (1853-1890), Landschap met overhangende bomen, 1883

Tijdens een wandeling in de duinen bij Den Haag raakt Vincent diep onder de indruk van de ruige natuur. In een brief (hiernaast te zien) maakt hij een schets van 't weggetje naar zee' met een eenzame wandelaar in de wind. Op een regenachtige septemberdag keert hij terug naar de afgelegen plek in de duinen, en schildert er deze 'studie van kromme, verwaaide boompjes'.

Muurtekst: Het echte leven

Vincent voelt zich meer thuis bij werklieden dan in de gegoede kringen waaruit hij afkomstig is. Hij raakt er steeds meer van overtuigd dat hij zijn onderwerpen moet zoeken onder de boeren en arbeiders. Dat is het echte leven, de onopgesmukte realiteit. Hij tekent dan ook talloze volkse types in de gaarkeukenen en straten van Den Haag.

Vincent's vaste model is zijn vriendin Sien, een voormalige prostituee die bij hem woont met haar twee kinderen. Het is de enige keer dat Vincent een eigen gezinsleven ervaart. Ook dat is voor hem het echte leven, dat hij boven 'het kunstenaarsleven' stelt. Zijn relatie met Sien loopt uiteindelijk spaak en zijn verlangen naar ongerepte natuur drijft hem in het najaar van 1883 naar het platteland: eerst naar Drenthe en daarna naar het Brabantse Nuenen.

Vincent van Gogh (1853-1890), Soepuitdeling in een volksgaarkeuken, 1883

Deze grote tekening stuurt Vincent mee met de brief die ernaast hangt. 'Ik vind het nog niet af genoeg maar als a sketch from life is er misschien iets in van het leven - en wat menselijk sentiment.' Het stelt een soepuitdeling voor bij een gaarkeuken, die hij in de stad heeft bestudeerd en later in zijn atelier nabootst. Vincent laat zijn modellen poseren voor een wit scherm waarop hij het doorgeefluik heeft getekend. De vrouw rechts is zijn vriendin Sien.

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van Onkruidverbrander en Boerderij, Nieuw Amsterdam, c. 22 oktober 1883

In deze brief uit Drenthe maakt Vincent schetsjes van werk dat hij onder handen heeft, waaronder Onkruid verbrandende boer. 'Ziehier een paar avond effecten - ik zit nog steeds op dat onkruidverbrandertje, dat ik wat toon aangaat in een geschilderde studie beter heb dan vroeger, zóó dat het meer de grootheid der vlakke en het vallen van den avond geeft en 't vuurtje 't eenige lichtstipje is met ietwat rook.'

Brief van Vincent aan Theo met schets van De aardappeleters Nuenen, 9 april 1885

Vincent vertelt Theo dat hij werkt aan 'die boeren om een schotel aardappels': de eerste versie van De aardappeleters. 'Ziehier hoe de compositie nu geworden is. Ik heb het op een vrij groot doek geschilderd en zooals de schets nu is, zit geloof ik er wel leven in.' Na deze 'schets' maakt Vincent het uiteindelijke schilderij, dat hiernaast hangt. Met de brief stuurt hij ook twee 'krabbels' mee, schetsjes van werkende figuren.

Brief van Vincent aan Theo en envelop met schets van figuren Den Haag, c. 2 maart 1883

Vincent oefent in Den Haag voortdurend met het tekenen van figuren, hun houdingen en bewegingen. Het gaat hem niet gemakkelijk af, het is 'ploeteren'. Hij probeert ook verschillende materialen uit, zoals aquarelverf en bergkrijt (hard natuurkrijt), dat op de envelop te zien is. Verder laat hij Theo in een schets het lichteffect zien dat hij krijgt door de onderkant van de ramen in zijn atelier dicht te maken, 'zoo dat het licht van boven op de groep figuren valt.'

Brief van Vincent aan Theo met schets van Vogelnest, Nuenen, 4 oktober 1885

'tegen den winter- als ik meer tijd er voor heb- zal ik van dit soort gevallen eenige teekeningen maken. la nicheé et les nids daar heb ik hart voor - vooral die menschenesten, die hutten op de hei en hunne bewoners.-

Brief van Vincent aan Theo met schets van Man die een eg trekt, Nieuw Amsterdam, 28 oktober 1883

Omdat Theo ontevreden is over zijn werk in de kunsthandel, probeert Vincent hem over te halen om naar Drenthe te komen en ook schilder te worden. Vlak boven de schets van de

boer schrijft hij: 'Als iets in U zelf zegt "gij zijt geen schilder" – schilder dan juist kerel [...]'. Vincent vindt dat je met daadkracht dingen moet aanpakken, zoals 'de boer zijn ploeg stuurt of als onze vriend in het krabbeltje aan het eggen is [...]. Heeft men geen paard, is men zijn eigen paard – dat doen massa een massa lui hier.'

Muurtekst: Grote dromen

Vincent brengt twee jaar door in Parijs, een tijd waarin hij nauwelijks brieven schrijft omdat hij bij Theo woont. Na zijn verhuizing begin 1888 naar Arles, in Zuid-Frankrijk, begint de briefwisseling weer. Vincent barst van de ambities en plannen: met kleurrijke schilderijen wil hij een bijdrage leveren aan de moderne kunst, een 'schakel in de keten' zijn van kunstenaars. Van zijn huis wil hij een plek maken waar schilders kunnen samenwerken. In de brieven kan je deze grote dromen bijna van dag tot dag volgen, net als de enorme productie aan schilderijen en tekeningen. Vincent is op de top van zijn kunnen als schilder – ook Theo ziet dat – maar het harde werken en de hoge ambities vragen veel van hem. Als Paul Gauguin naar Arles komt, gaat Vincents droom om een kunstenaarsgemeenschap te stichten in vervulling. Maar die spat uiteen als hij mentaal instort.

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van Boerderij in een korenveld en Veld met irissen bij Arles Arles, 12 mei 1888

'Ik heb nu twee nieuwe studies, zo ongeveer: [...] een boerderij langs de hoofdweg in het koren. Een weidevol felgele boterbloemen, een greppel ~~zoveel~~ vol irissen met groene bladeren en paarse bloemen, op de ~~bijna~~ achtergrond de stad, een paar grijze wilgen, een strook blauwe lucht. [...] Een stadje omgeven door een veld vol met gele en paarse bloemen. Weet je, dat zou net een Japanse droom zijn.'

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van drie boomgaarden en Bloeiend perenboompje Arles, c. 13 april 1888

In de lente van 1888 maakt Vincent maar liefst vijftien schilderijen van bloeiende boomgaarden. Al schilderend ontstaat het idee om sommige van die doeken te groeperen tot drieluiken: 'Je ziet [...] dat de drie boomgaarden min of meer bij elkaar passen. Ik heb nu ook een kleine perenboom in staand formaat, eveneens eveneens door twee doeken in liggend formaat.' Dat alles maakt deel uit van 'de decoratie van bloeiende boomgaarden die ik voor jou heb bestemd,' schrijft hij aan Theo.

Brief van Vincent aan Eugène Boch met schetsen van De tuin van de dichter en Sterrennacht boven de Rhône, Arles, 2 oktober 1888

Aan zijn vriend Eugène Boch laat Vincent weten dat hij na zijn verhuizing naar het Gele Huis onafgebroken heeft gewerkt. Hier beschrijft en schetst hij een uitzicht op het park voor zijn woning dat hij net heeft geschilderd. Hij stuurt ook een schetsje van de Sterrennacht boven de Rhône mee. Op de achterkant ervan staat een doorgehaald stuk tekst. Wat stond er geschreven? Het is ontcijferd, z.o.z.

Van Gogh Museum, Amsterdam (Vincent van Gogh Stichting)

Brief van Vincent aan Eugène Boch met schetsen van De tuin van de dichter en Sterrennacht boven de Rhône Arles, 2 oktober 1888

Vincent maakte de schets van de Sterrennacht boven de Rhône oorspronkelijk in een brief aan Paul Gauguin, die hij nooit verstuurd. Toen hij besloot de schets naar Eugène Boch te sturen, kraste hij de tekst door omdat deze over privé zaken ging: namelijk over het verlagen van prijzen voor schilderijen. Vincent schrijft onder meer: 'Het is niet makkelijker ze te verkopen voor een lage prijs en niet moeilijker ze duurder te verkopen, geloof me, als je ze al kunt verkopen.'

Schets van De slaapkamer, meegestuurd met brief aan Theo Arles, 16 oktober 1888

In de brief aan Theo waarbij hij deze schets meestuurt, beschrijft Vincent zijn schilderij in wording: 'Ik had een nieuw idee in mijn hoofd en zie hier de krabbel. [...] Deze keer is het gewoon mijn slaapkamer.' Het bed en de stoelen zijn 'geel als verse boter', de deken 'scharlakenrood'. De kleuren, maar ook de stevige meubels moeten 'onverstoorbare rust' uitdrukken. 'Ik zal er morgen nog de hele dag aan werken, maar je ziet hoe eenvoudig de gedachte is.'

Brief van Vincent aan Theo met schets van De zaaier, Arles, c. 21 november 1888

'Dit is een krabbel van het laatste doek dat ik onder handen heb, weer een zaaier. Immense citroengele schijf als zon. Geelgroene hemel met roze wolken. De grond violet, de zaaier en de boom Pruisisch blauw. Doek van 30.' Door die toevoeging van het doekformaat weten we dat Vincent hier het grote schilderij van De zaaier bedoelt. Hiernaast hangt de kleinere versie, die hij in dezelfde periode schildert.

Brief van Vincent aan Theo met schets van Stilleven met koffiepote Arles, c. 20 mei 1888

'Ik heb deze week twee stilleven gemaakt. Een koffiekopje van blauw geëmailleerd ijzer, een kopje (links) in koningsblauw en goud, een lichtblauw en wit geblokte melkkan, een wit kopje - rechts - met blauw en oranje dessin op een schoteltje van grijsgeel aardewerk, een kan van blauwe gietklei of majolica met rood-groen-bruin dessin, ten slotte 2 sinaasappels en 3 citroenen; op de tafel ligt een blauw kleed, de achtergrond is groengeel, dus 6 verschillende blauwen en 4 of 5 gelen en oranje.' Vincent beschrijft het werk nauwkeurig om Theo een idee ervan te geven. Pas als hij het doek naar zijn broer opstuurt, zal deze de impact van de kleuren écht kunnen ervaren.

Brief van Vincent van Gogh en Paul Gauguin aan Emile Bernard, Arles, 1 of 2 november 1888

Gauguin woont net een week bij Vincent in Arles. Aan Emile Bernard beschrijven ze samen hun eerste indrukken. Vincent vindt Gauguin heel interessant en noemt hem 'een ongerept wezen met de instincten van een wilde'. 'Luister niet naar Vincent, zoals u weet heeft hij snel ergens bewondering voor', schrijft Gauguin. Vincent meldt dat ze discussiëren over een vereniging van schilders en 'een paar uitstapjes naar de bordelen' hebben gemaakt. Kortom, alles gaat uitstekend. Nog geen twee maanden later eindigt hun samenwerking in ruzie.

Brief van Vincent aan Theo, geschreven op een envelop Arles, 19 maart 1889

Vincent heeft veel te vertellen in deze brief. Zoveel, dat hij als PS ook de envelop van Theo's brief vol schrijft, die hij in het ziekenhuis heeft ontvangen. Vincent is daar opgesloten op last van buurtbewoners, die hem een gevaarlijke figuur vinden na het afsnijden van zijn oor. 'Ik hoop dat deze brief je in goede orde bereikt. Laten we nergens bang voor zijn, ik ben op dit moment tamelijk rustig. Laat ze hun gang maar gaan. [...] Als ik geduldig blijf, kan dat me alleen maar wapenen om niet zoveel gevaar te lopen opnieuw een aanval te krijgen. Natuurlijk is het voor mij, die werkelijk mijn best heb gedaan om bevriend te zijn met de mensen en die er niet op bedacht was, een zware slag geweest. Waarde broer, tot spoedig, hoop ik; wees niet ongerust. Het is wellicht een soort van quarantaine waarin ze me houden. Wat weet ik ervan?'

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van Zaaier en Geploegd veld met boom Arles, 27 of 28 oktober 1888

'...ik [word] deze schitterende dagen volledig in beslag genomen door doeken van 30 vierkant, die me aanzienlijk afmatten en die me moeten dienen als decoratie voor het huis', schrijft Vincent begin oktober aan zijn vriend Emile Bernard. Hij heeft het plan opgevat een

serie schilderijen te maken om zijn Gele Huis mee vol te hangen. De reeks 'doeken van 30' (het formaat c. 72 x 92 cm) bestaat uit verschillende voorstellingen, die samen aan kracht en betekenis zullen winnen. De zaaier combineert hij met Geploegd veld met boom, zoals hij Theo in deze schets laat zien.

Muurtekst: Op zoek naar balans

Na zijn eerste mentale crisis blijven de aanvallen terugkeren. Vincent besluit zich in het voorjaar van 1889 te laten opnemen in een inrichting om tot rust te komen. Hij blijft er een jaar. Als lezer van zijn brieven word je deelgenoot van zijn verdriet en grote onzekerheid in deze moeilijke periode. Toch probeert Vincent moed te houden en werkt hij onverminderd door, in de hoop dat dit hem zal helpen te genezen.

De prachtige natuur rondom de inrichting geeft troost en steun, maar de eenzame afzondering valt hem zwaar. Hij wil er weg. Hij verhuist in mei 1890 naar Auvers-sur-Oise, vlakbij Parijs en daarmee dichterbij Theo. Vincent werkt harder dan ooit maar het mag niet baten: depressief en zonder hoop voor de toekomst maakt hij een paar maanden later een einde aan zijn leven. Theo is ontroostbaar: 'hij was zoo mijn eigen broer'.

Brief van Vincent aan Theo met schets van Veld met een ploeger Saint-Rémy-de-Provence, c. 2 september 1889

'Gisteren ben ik weer een beetje begonnen met werken - iets wat ik uit mijn raam zie - een geel stoppelveld dat wordt geploegd; de tegenstelling tussen het paarsachtige geploegde land en de stroken gele stoppels, achtergrond met heuvels. Het werk leidt me oneindig meer af dan wat dan ook en als ik me er eens met al mijn energie op kon storten, dan zou dat wellicht de beste remedie zijn.'

Brief van Vincent aan Theo met schets van De opwekking van Lazarus (naar Rembrandt), Saint-Rémy-de-Provence, c. 2 mei 1890

Vincent begint deze brief met een schets van zijn nieuwste schilderij, naar een ets van Rembrandt. Verderop beschrijft hij het uitvoerig: 'De dode en zijn twee zusters. De grot en het lijk zijn violet, geel, wit. De vrouw die de doek van het gelaat van de uit de dood verrezen man afneemt, draagt een groene japon en heeft oranje haar, de andere heeft zwart haar en gestreepte kleding. Groen en roze. Erachter een landschap van blauwe heuvels, een gele opgaande zon.'

Brief van Vincent aan Paul Gauguin met schetsen van Weg met een cipres en een ster en Korenaren, Auvers-sur-Oise, c. 17 juni 1890

In deze onvoltooide en niet verstuurde brief aan Paul Gauguin tekent Vincent een landschap dat hij in Saint-Rémy heeft geschilderd: 'Heel romantisch, zo u wilt, maar ook 'Provençaals', denk ik.' De tweede schets is naar het schilderij Korenaren, waarvan de verschillende tinten 'één geheel van groen vormen dat door de vibratie zou doen denken aan het zachte ruisen van de korenaren die heen en weer wiegen in de wind.'
olieverf op doek

Brief van Vincent aan Theo met schets van Portret van Dr Gachet, Auvers-sur-Oise, 3 juni 1890

In Auvers is Vincent onder behandeling van de arts Paul-Ferdinand Gachet. Begin juni 1890 werkt hij aan diens portret: 'zijn hoofd met een witte pet, heel blond, heel licht, de handen ook van een lichte vleeskleur, een blauw kostuum en een kobaltblauwe achtergrond; hij leunt op een rode tafel met daarop een geel boek en vingerhoedskruid met purperen bloemen.' Met hulp van Gachet, die een drukpers heeft, maakt Vincent ook een ets met diens portret.

Brief van Vincent aan Theo met schetsen van De tuin van Daubigny, Korenvelden en

Hutten, Auvers-sur-Oise, 23 juli 1890

'Ik voor mij wijd me met al mijn aandacht aan mijn doeken', schrijft Vincent in deze laatst verstuurde brief aan Theo. Ter illustratie maakt hij vier schetsen van werken die hij op dat moment onder handen heeft, waaronder De tuin van Daubigny. Hij is ongerust over de financiële situatie van Theo en die van hemzelf. Theo schrijft naar aanleiding van deze brief aan zijn vrouw Jo: 'Wanneer zal er voor hem eens een gelukkige tijd aanbreken?'

Brief van Vincent aan Theo met schets van drie penselen Saint-Rémy-de-Provence, tussen c. 31 mei-c. 6 juni 1889

'Waarde Theo, Ik moet je nog vragen om me zo snel mogelijk een paar – gewone-penselen te sturen, ongeveer van deze dikte. Een half dozijn van elk s.v.p.', zo begint Vincent deze brief. Hij verblijft inmiddels een maand in een inrichting en is voorzichtig weer aan het werk gegaan. In de brief ervoor heeft hij al nieuw doek en 18 verftubes bij Theo besteld. Hij heeft alleen nog in de verwilderde tuin getekend en geschilderd, maar is van plan ook het landschap buiten de muren van de instelling te verkennen.

Brief van Vincent aan Theo en Jo van Gogh-Bonger met schetsen van een portret en twee landschappen, Auvers-sur-Oise, 2 juli 1890

In deze brief aan Theo gaat het vooral over diens zoontje, dat flink ziek is geweest. Vincent denkt erover om naar Parijs te komen en de jonge ouders bij te staan. Maar hij zou het nog beter vinden als zijn broer en zijn gezin naar Auvers komen. Daar is het leven volgens Vincent veel gezonder; de ouders kunnen er tot rust komen en de baby kan aansterken. Vincent deelt ook zijn meest recente kunstwerken in schetsen, die eveneens zijn liefde voor het platteland van Auvers laten zien.

Brief van Vincent aan Willemien van Gogh met schetsen van De Arlésienne en een schilderij van Puvis de Chavannes, Auvers-sur-Oise, 5 juni 1890

Vincent wil in portretten het karakter van de afgebeelde persoon uitdrukken en kleur is daarbij cruciaal. In deze brief aan zijn zus Willemien beschrijft Vincent een nieuwe versie van De Arlésienne: 'de kleding roze, de achtergrond geelwit en de voorkant van het open lijfje is mousseline van -een wit dat overhelt naar- groen. Te midden van al die heldere kleuren vormen alleen de haren, de wimpers en de ogen zwarte vlekken.' Daarnaast maakt hij een schets van een schilderij van Puvis de Chavannes, dat hij net in Parijs heeft gezien. Hij bewondert het om de eenvoud en het tijdloze karakter.

Vitrine: Dierbare brieven

Brieven lijken in deze tijd van whatsappjes en Instagram stories een uitstervend middel, maar de brief is nog springlevend! Het museum deed een oproep aan mensen wereldwijd om hun dierbaarste brieven in te sturen. De mooiste zijn hier te zien; ze gaan over verloren liefde, hervonden vriendschap en nog veel meer.

Brieven schrijven gaat langzamer, het vraagt aandacht en ontvangen brieven worden gekoesterd, ook nu nog. Laat je inspireren door deze brieven en die van Vincent en schrijf zelf ook een brief(je) aan een geliefde of vriend, ver weg of dichtbij.

Brief ingezonden door Veronica, Verenigde Staten, 2017

Richard was mijn beste vriend op de universiteit. Hij studeerde af, verhuisde, we schreven elkaar een tijdlang brieven en verloren het contact. Ik vergat mijn wilde, mooie, artistieke beste vriend nooit en dacht de afgelopen 30 jaar vaak aan hem. Dankzij de magie van het internet wist ik zijn kantoor op te sporen en ik schreef een brief naar het architectenbureau waar hij werkte. Dit is de brief die ik terugkreeg... en sindsdien schrijven we elkaar – geen telefoon, geen sms'jes, geen e-mails, geen social media – alleen prachtige, oprechte, handgeschreven brieven. Het is alsof we elkaar nooit uit het oog verloren zijn en nooit ouder zijn geworden... echte vrienden, voor altijd.

Brief ingezonden door Endrit, Kosovo, 2009

Deze brief is geschreven door de liefde van mijn leven, die ik ben kwijtgeraakt. Ze was 16 toen ze de brief schreef. Ze schreef over de pijn van liefde, dat het noodzakelijk en mooi is die te voelen. Ze schreef: 'Vaak zijn de mensen die ons het meest dierbaar zijn de oorzaak van deze pijn, zelfs al is het onbedoeld, maar vreemd genoeg kunnen we hen niet haten, [...] het zou geen 'liefde' heten als we alleen mooie gevoelens hadden en alles goed ging. We ervaren alleen liefde met alle mooie gevoelens die daarbij horen als ergens in de kern pijn zit.'

Brief ingezonden door Lisa, Verenigde Staten, 1994

Mijn vader schreef deze brief om me moed in te spreken voor een sollicitatiegesprek bij Stanford University in 1994. Ik vond de brief in een map in 2013 op de avond dat hij overleed. Zijn woorden: 'Ik zorg goed voor mezelf en ik hou van mijn leven! Hoe vreemd het van buitenaf ook lijkt, ik ben volmaakt gelukkig!', verzekerden me dat alles goed met hem was, ook al was hij dit bestaansniveau ontstegen. Bij zijn wens aan het einde van het korte briefje krijg ik nog altijd tranen in mijn ogen.

Brief ingezonden door Mirac, Turkije, 2002

'Gefeliciteerd met je verjaardag, liefste, je bent mijn alles, vergeet dat nooit. [...] Op een dag, als je zelf moeder bent, zul je begrijpen hoe diep mijn liefde voor jou is. Maar begrijp alsjeblieft ook dat je een heel lastig kind bent. Je vindt het moeilijk om mij de liefde te geven die je zo hartstochtelijk aan anderen geeft. [...] Ik maak een heel zware tijd door, heb daar begrip voor, schat. Je mama. Die heel heel heeeel veel van jou houdt en van je zal blijven houden, wat er ook gebeurt.'

Deze brief is geschreven door een jonge moeder aan een zeer ondankbare dochter op haar 16de verjaardag. Ik zei als puber verschrikkelijke dingen tegen mijn moeder, en toen ik wat ouder werd, besepte ik wat ik had aangericht. Ik ben nu 33 jaar; ik ben een heel gelukkige dochter en dit is mijn kans om mijn moeder ervan te overtuigen dat ZE EEN GOEDE MOEDER IS en nog eens sorry te zeggen.

Brief ingezonden door Galia, Israël, 1982

'Ik voel me uitstekend vergeleken bij hoe ik me had voorgesteld dat ik me zou voelen. Uitstekend voor zover mogelijk in een oorlogssituatie. Ik denk en voel dat je sterk blijft. Ik mis je en ik hou van je. Ik heb het voortdurend over je om een ankerpunt in de normale, liefdevolle werkelijkheid te vinden in plaats van in de absurde werkelijkheid om me heen.' Roni, mijn man, schreef me deze ansichtkaart op 13 juni 1982, een week nadat hij werd opgeroepen om in de oorlog in Libanon te vechten. Ik was drie maanden zwanger van onze eerste dochter en voelde me heel eenzaam en bang. Deze brief was een tastbaar bewijs van zijn liefde, onze relatie, en de hoop en het vertrouwen dat het leven goed is, dat we alles aankunnen wat op ons pad komt.

Brieven ingezonden door Mirjam, Nederland, jaren 90

Toen ik jong was, vond ik soms troost in de tastbare bevestiging dat iemand mij leuk vond. Liefdesbrieven waren daarvoor wat mij betreft het ultieme bewijs. Ik herinner me vooral het spannende moment waarop je de brief in de brievenbus stopte. Het briefje van Stephan, waarin hij verkering vroeg, kreeg ik via de halve klas op mijn bureau. Ik vond hem aardig, maar ik was niet op hem verliefd. Ik voelde me er rot over dat de hele klas van 'de afwijzing' mee kon genieten.

Zelf schrijven

- Neem even de tijd, pak een kaart en schrijf een boodschap voor een dierbare.

- Stop de kaart in de brievenbus, dan versturen wij hem. Vergeet het adres niet.
- Neem vanwege de hygiëne je gebruikte potlood mee naar huis — en blijf schrijven!
- Voor extra hygiëne staan schoonmaakdoekjes op tafel.